

*Цанько Я. О.,**науковий співробітник секретаріату Вченої ради**Національної академії внутрішніх справ**Козинець Ю. С.,**здобувач Київського університету права**Національної академії наук України*

ПРИНЦИП НАЙБІЛЬШОГО СПРИЯННЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В МЕЖАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Анотація. У статті розглянуто основні особливості принципу найбільшого сприяння, виявлено характерні недоліки й проблеми його реалізації в процесі торговельного співробітництва країн-членів Світової організації торгівлі.

Ключові слова: Світова організація торгівлі, міжнародне співробітництво, режим найбільшого сприяння, принцип, принципи міжнародного права.

Постановка проблеми. З огляду на стрімкі темпи зростання міжнародної торгівлі система угод Світової організації торгівлі, яка регулює міжнародний торговельний оборот на глобальному рівні, дедалі більше набуває виняткового значення [6, с. 75]. Право Світової організації торгівлі є складною системою норм із високим рівнем деталізації. Воно регулює широке коло питань: від встановлення ставок ввізного мита й процедур митного оформлення товарів до права інтелектуальної власності, безпеки харчових продуктів і заходів, що вживаються для захисту національної безпеки [8, с. 47]. Світова організація торгівлі є єдиним центром розробки принципів і норм міжнародної торгівлі у світовому масштабі. Здійснення міжнародного торговельного співробітництва держав неможливо уявити без дотримання встановлених принципів міжнародного співробітництва. Під принципами слід розуміти основні, вихідні положення, правила діяльності. Принцип найбільшого сприяння є основою правової системи Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Він покликаний забезпечувати учасникам Світової організації торгівлі такі режими сприяння, які застосовуються або будуть застосовуватись до інших учасників. Особливо важливими виступають підходи до визначення принципу найбільшого сприяння. Саме тому це питання потребує детального дослідження з метою розуміння юридичної природи такого принципу.

Поряд із теоретико-правовими проблемами варто акцентувати увагу на питаннях практичного характеру, пов'язаних із реалізацією принципу найбільшого сприяння.

Аналіз досліджень і публікацій. Режим найбільшого сприяння не є новим у науці міжнародного права. Він був широко поширеним у міжнародних договорах, які регулювали міжнародні економічні відносини, слугуючи своєрідним базисом для їх формування. Дослідженню принципів міжнародного економічного права, зокрема теоретичним аспектам принципу найбільшого сприяння, присвячено численні наукові праці вчених-міжнародників, таких як Л. Фітуні, Д. Генкін, Я. Маяковський, М. Богуславський, Е. Усенко, В. Денисов, В. Шумилов, С. Войтович, Г. Вельямінов, О. Харчук та інші.

Водночас поза сферою наукових інтересів науковців залишаються особливості закріплення й реалізації принципів міжнародного економічного права.

Метою статті є дослідження особливостей закріплення принципу найбільшого сприяння, а також виявлення проблем його практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи закріплення принципу найбільшого сприяння, слід зазначити, що цей принцип є одним із найстаріших принципів у міжнародному праві. Незважаючи на його теперішнє широке використання в міжнародних відносинах, походить він саме з міжнародного торговельного права. Його виникнення вчені пов'язують із кінцем XVII століття, коли в тогочасних торгових договорах уперше було закріплено формулу «найбільш сприятлива нація» [10, с. 46]. З того часу цей принцип міцно закріпився у сфері правового регулювання торговельно-економічного співробітництва.

Під час здійснення аналізу особливостей закріплення принципу найбільшого сприяння помічасмо, що вчені оперують різними й водночас спорідненими поняттями, які характеризують цей принцип. Серед них можна знайти такі формулювання: «принцип найбільшого сприяння», «режим найбільшого сприяння», «застереження про режим найбільшого сприяння», «застереження про найбільш сприятливу націю», «принцип надання режиму найбільшого сприяння» тощо [11, с. 42]. Водночас суттєвої різниці в значенні цих понять немає. Усі вони по-різному називають один і той же принцип, під час застосування якого одна держава отримує такі переваги й преференції, які отримують чи могли б отримати також інші держави-сторони договору чи організації.

Правова система СОТ включає в себе два основні правові положення, які мають забезпечити недискримінаційну торгівлю між її членами: режим найбільшого сприяння та національний режим. Ці принципи СОТ «успадкувала» від Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Крім вищезазначених, виокремлюють також такі основні принципи регулювання міжнародної торгівлі:

- найбільшого сприяння (недискримінації);
- національного режиму;
- захисту національної промисловості;
- створення сталого базису для торгівлі, сприяння справедливій конкуренції;
- заборони кількісних обмежень імпорту;
- допустимих дій у надзвичайних обставинах регіональних торговельних домовленостей [5, с. 121].

Згідно з принципом найбільшого сприяння (недискримінації) будь-які преференції (переваги, пільги, привілеї, імунітет) на імпортований продукт поширюються на продукт, що походить із будь-якої країни-учасниці або призначається для неї. Принцип носить безумовний характер і застосовується в повному обсязі.

Режим найбільшого сприяння поряд з іншими принципами є важливим елементом механізму створення належних прав та обов'язків, а також сформованих правил для реалізації торговельного й комерційного співробітництва.

У загальній системі міжнародного економічного права його відносять до спеціальних договірних принципів міжнарод-

но-правового регулювання міжнародних економічних відносин. Будучи спеціальним принципом міжнародного права, він є основним для міжнародного економічного права, зокрема й права міжнародної торгівлі [9].

Відповідно до режиму найбільшого сприяння, коли він включається до міжнародного договору, кожна сторона зобов'язується надати іншим сторонам такий режим у тій чи іншій галузі співробітництва (пільги, привілеї, переваги тощо), який вона надасть у майбутньому будь-яким третім сторонам [3, с. 60–61]. Цей принцип дозволяє формувати однакові умови для країн-учасниць договору чи організації щодо здійснення торговельно-економічного співробітництва.

Зміст принципу найбільшого сприяння в міжнародній торгівлі в сучасному міжнародному праві включає в себе такі елементи:

1) має на меті забезпечити за однією державою, яка домовилася з іншою державою, таке ж сприятливе становище (щодо торгівлі), яким користуються на її території інші держави;

2) надає абсолютне право на отримання всіх пільг, привілеїв, якими користуються треті держави;

3) зазвичай має безумовний характер (тобто не обумовлюється отриманням від держави-контрагента якої-небудь зустрічної еквівалентної поступки).

Стаття I Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р. встановлює, що країни-учасниці мають надавати одна одній безумовний режим найбільшого сприяння. Це положення поширюється на експортні, імпорتنі й транзитні торговельні операції, на міжнародні платежі за експортними й імпорнтними операціями. Режим найбільшого сприяння поширюється на мита та будь-які збори, стягнуті у зв'язку із зовнішньоторговельними операціями. З іншого боку, положення про режим найбільшого сприяння поширюється (разом із національним режимом) на внутрішні податки та збори, на внутрішні правила й закони, які регулюють купівлю та продаж товарів на внутрішніх територіях країн-учасниць.

Режим найбільшого сприяння, сформульований у статті I Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, має незаперечний характер, тому країни, які вступили до Світової організації торгівлі, зобов'язані застосовувати цю норму в повному обсязі щодо всього кола операцій із зовнішньої торгівлі товарами.

Однак вплив цього принципу на розвиток торговельно-економічних відносин можна прослідкувати лише в процесі його практичної реалізації. З огляду на світову практику застосування принципу найбільшого сприяння в торгівлі можна зробити висновок, що принцип найбільшого сприяння із загального принципу міжнародного економічного права перетворився на імперативний принцип сучасного міжнародного права.

Висновки. Таким чином, основною метою режиму найбільшого сприяння є усунення дискримінації між учасниками торговельних відносин. У свою чергу його застосування вимагає обачності й подальшого вироблення єдиного підходу до розроблення та закріплення в торговельних угодах, а також внесення змін до чинних договорів задля уникнення випадків унеможливлення практичного застосування режиму найбільшого сприяння.

Викладене обумовлює необхідність подальшого дослідження проблем закріплення принципів міжнародного права,

що є необхідною передумовою для усвідомлення юридичної природи, особливостей реалізації й забезпечення ефективності торговельно-економічних договорів. Водночас слід пам'ятати, що режим найбільшого сприяння є лише категорією, яка визначає порядок здійснення подальших процедур, з реалізацією яких пов'язане безпосереднє надання режиму найбільшого сприяння.

Література:

1. Вельяминов Г. Основы международного экономического права / Г. Вельяминов. – М. : ТЕИС, 1994. – 496 с.
2. Дахно І. Міжнародне економічне право : [навч. посібник] / І. Дахно. – 4-те вид., перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 271 с.
3. Міжнародне економічне право : [підручник] / за заг. ред. В. Опришко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 311 с.
4. Міжнародне право : [навч. посібник] / за ред. М. Буроменського. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.
5. Мокій А. Міжнародні організації : [навч. посібник] / А. Мокій, Т. Яхно, І. Бабєць. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
6. Павленко І. Міжнародна торгівля та інвестиції : [навч. посібник] / І. Павленко, О. Варяниченко, Н. Навроцька. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 256 с.
7. Пирогов А. Межгосударственные экономические отношения: принцип суверенного равенства / А. Пирогов. – К. : Наукова думка, 1987. – 88 с.
8. Право Світової організації торгівлі / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – К. : ВД «Промінь», 2010. – 338 с.
9. Усенко Е. Принцип недискримінації и принцип наибольшего благоприятствования в международных экономических отношениях / Е. Усенко // Внешняя торговля. – 1960. – № 7. – С. 17–25.
10. Фитуни Л. Межгосударственные торговые договоры и соглашения / Л. Фитуни. – М. : Госюриздат, 1955. – 116 с.
11. Шумилов В. Принцип наиболее благоприятствуемой нации в международном праве / В. Шумилов // Внешняя торговля. – 1985. – № 7. – С. 42–48.
12. Ядрагов Я. История экономических учений : [учебник для вузов] / Я. Ядрагов. – 3-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 320 с.

Цанько Я. А., Козинец Ю. С. Принцип наибольшего благоприятствования как один из основных принципов регулирования международной торговли в рамках Всемирной торговой организации

Аннотация. В статье рассмотрены основные особенности принципа наибольшего благоприятствования, выявлены характерные недостатки и проблемы его реализации в процессе торгового сотрудничества стран-членов Всемирной торговой организации.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, международное сотрудничество, режим наибольшего благоприятствования, принцип, принципы международного права.

Tsanko Ya., Kozynets Yu. Principle of most favored as one of the basic principles of regulation of international trade under the World Trade Organization

Summary. The article discusses the main features of the principle of most favored identified characteristic shortcomings and problems of its realization in the process of trade cooperation of member countries of the World Trade Organization.

Key words: World Trade Organization, international cooperation, most favored nation treatment, principle, principles of international law.